

Pelastakaa Lapset ry:n huomioita yritysvastuulain oikeudellisen selvityksen luonnoksesta

Kiitämme työ- ja elinkeinoministeriötä mahdollisuudesta kommentoida yritysvastuulain oikeudellisen selvityksen luonnosta sidosryhmäkuulemisessa sekä kirjallisesti. Pelastakaa Lapset on ajanut yritysvastuulain säätämistä Suomeen, koska yritysten toiminnalla ja tuotantoketjuilla on suuri vaikutus lasten oikeuksien toteutumiseen.

Lapsen oikeuksien toteutuminen liiketoiminnassa

Lapset ovat yhteiskunnan heikoimmassa asemassa olevia ja haavoittuvimpia jäseniä. Yritysten toiminnalla saattaa olla pitkäaikainen ja jopa peruuttamaton vaikutus lapsiin. Maailmassa edelleen yli 150 miljoonaa lasta on lapsityössä, joista maanosasta riippuen 9-26 % linkittyy kansainvälisiin tuotantoketjuihin.¹

Lasten oikeudet yritysten toiminnassa eivät liity ainoastaan lapsityövoiman käyttöön vaan on laajempi käsite, joka kattaa esimerkiksi nuorten työolot, vanhempien työolot (kuten äitiysloma, mahdollisuus imetykseen työpaikalla, perheen ja vapaa-ajan yhdistäminen, elämiseen riittävä palkka, perheiden asuinolot tehtaiden asuntoloissa), yrityksen lapsiin kohdistuvat tuotteet ja niiden turvallisuus, lapsiin kohdistuva markkinointi sekä yrityksen laajemmat vaikutukset lähiympäristöön ja yhteiskuntaan. Lähes kaikilla yritysten vastuullisuutta koskevilla päätöksillä on suora tai epäsuora vaikutus lasten oikeuksien toteutumiseen.

Lasten oikeuksista liiketoiminnassa tarkemmin:

- YK:n lapsenoikeuksien komitean [Yleiskommentti nro 16 \(2013\)](#) sopimusvaltioiden velvoitteista, jotka koskevat yritystoiminnan vaikutusta lasten oikeuksiin
- [Liiketoimintaa ohjaavat lapsenoikeusperiaatteet](#) – UNICEF:n, Global Compactin ja Pelastakaa Lasten yhteisjulkaisu
- Tässä yhteydessä myös Euroopan Neuvoston tuore [Business and Human Rights – Handbook for legal practitioners](#) kannattaa huomioida.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus edellyttää, että lapsiin kohdistuvia vaikutuksia arvioidaan ja ne otetaan huomioon lapsia koskevassa päätöksenteossa. Tämä pitää sisällään myös lapsen edun arvioinnin. Oikeudellisen selvityksen luonnos ei käsittele lapsia, eikä muitakaan, erityisen haavoittavassa asemassa olevia ryhmiä erikseen. Kuitenkin juuri haavoittavassa asemassa olevien ryhmien suojelu, oikeuksien ja yhdenvertaisuuden toteutuminen on tärkeä taustasy sitovan yritysvastuusäätelyn tarpeelle. YK:n lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa sen ratifioineita valtioita huolehtimaan yritysten yhteiskuntavastuusta niin kansallisesti kuin kansainvälisen yhteistyön kautta.

Suomen oikeusjärjestelmään sopiva yritysvastuulaki

Oikeudellisen selvityksen luonnoksessa ei ole vielä kattavasti vastattu toimeksiannon keskeisiin kysymyksiin:

- *millainen* yrityksille asetettu kansainvälisiin vastuullisiin liiketoiminnan standardeihin pohjautuva, *yritykset ja ihmisoikeudet sekä ympäristökysymykset kattava asianmukaisen huolellisuuden oikeudellinen velvoite voisi olla;*
- oikeudellinen analyysi mahdollisen *kansallisen veloitteen toteuttamistavoista.*

¹ ILO, OECD, IOM and UNICEF: [Child labour and human trafficking remain important concerns in global supply chains](#)

Luonnos keskittyy analysoimaan muiden valtioiden säätelyä. On kuitenkin selvää, että muiden maiden esimerkit tarjoavat Suomen yritys vastuulain säätämiseen vain vähän opastusta, koska sitova ihmisoikeuksia koskeva huolellisuusvelvoite on verrattain uusi ajatus.

Lopullisessa oikeudellisessa selvityksessä on välttämätöntä käydä läpi yritys vastuulain säätämisen keskeiset kysymykset Suomen oikeusjärjestelmässä. Tällaisia kysymyksiä ovat muun muassa:

- Lain tarkoitus: tavoitellaanko esimerkiksi ihmisoikeusloukkauksien ennaltaehkäisyä, uhrien pääsyä korjaavien toimenpiteiden piiriin, tuotantoketjujen läpinäkyvyyttä – vai näitä kaikkia?
- Soveltamisala: koskisiko laki kaikkia yrityksiä vai tehdäänkö rajauksia esimerkiksi yrityksen kokoon tai riskeihin perustuen? Miten mahdollisia rajauksia voidaan perustella?
- Määritelmät: Miten esimerkiksi arvoketjut, ihmisoikeusriskit ja haitalliset ihmisoikeusvaikutukset määritellään?
- Lain sisältämät YK:n ohjaavista periaatteista johdetut velvoitteet
- Sidosryhmien kuuleminen
- Lain noudattamisen valvominen
- Kenellä on siviilioikeudellinen kanneoikeus sekä mahdolliset todistustaakkaan ja tietojen luovuttamiseen liittyvät kysymykset
- Yllä mainitut kysymykset lasten muiden erityisen haavoittavassa asemassa olevien ryhmien suojaamisesta ja huomioimisesta

Yritys vastuulaki tarvitaan yritystoiminnasta aiheutuvien ihmisoikeusloukkausten ennaltaehkäisemiseen ja ihmisoikeusloukkausten uhrien oikeussuojan edistämiseen. Oikeudellisen selvityksen lopullisen version on syytä etsiä ja pohtia innovatiivisia, Suomen oikeusjärjestelmään sopivia tapoja saavuttaa nämä tavoitteet.

Lisätietoja:

Tapio Laakso
Vaikuttamistyön asiantuntija
p. 050 325 0074
tapio.laakso@pelastakaalapset.fi